

УДК 371.134:51

Гавриленко Ольга Миколаївна, викладач кафедри іноземних мов Кіровоградського Національного технічного університету

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація

Стаття присвячена проблемі технології формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Актуальність дослідження полягає у необхідності підготовки конкурентноспроможного фахівця, в умовах сучасного освітнього інформаційного середовища. У статті розглядається сутність технології формування готовності до зазначеної діяльності, виділені її стратегії, аспекти та рівні, визначені функції зворотнього зв'язку, проаналізовані основні характеристики. У дослідженні визначені педагогічні умови, які забезпечують ефективність технології формування готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій майбутніми учителями. Метою даної статті є обґрунтувати і проаналізувати запропоновану технологію.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, готовність, стратегії, аспекти формування.

Постановка проблеми. Зміст навчання у вищій професійній школі визначається за двома взаємопов'язаними напрямками: виховання і розвиток особистості, та підготовка висококваліфікованого фахівця [1; 2; 6]. Завдання полягає у комплексній підготовці майбутніх учителів за визначеними напрямками, причому, пріоритетність, першість того чи іншого напрямку є питанням спірним. Вчені С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко, В. А. Кушнір вважають, що забезпечити таку підготовку має цілісна система в структурі вищої школи, яка включає в себе обидва напрямки [9; 8].

Дослідниця О. В. Пуляк вважає, що система формування готовності повинна виступати локальною підсистемою педагогічної системи вищого навчального закладу. Вона (система) є «...комплексом взаємопов'язаних компонентів, які забезпечують безперервний цілеспрямований і послідовний вплив на майбутніх учителів певних форм і методів навчально-виховної роботи, організованих з метою формування в них визначених раніше знань, умінь, особистісних якостей...» для здійснення певної

професійної діяльності [10, 129]. На нашу думку такою «системою» формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійній діяльності може бути спеціально створена технологія.

Досліджуючи поняття технології, її сутність у педагогічному значенні, В. Чайка прийшов до висновку, що термін «технологія» використовується у таких значеннях як: синонім до понять «форма організації навчання», «методика»; сукупність і послідовність використаних у конкретній педагогічній системі форм, методів і засобів навчання; сукупність і послідовність процесів і методів, які дозволяють отримати заздалегідь запланований результат навчання [12, с. 229]. З поняттям «технологія» часто пов'язують методики навчання, які відображають форми, методи, та засоби навчання. У той же час у педагогічній літературі зазначається, що слід розрізняти педагогічну технологію від методики. «Відмінність полягає у тому, що педагогічні технології вдається відтворювати й тиражувати і при цьому гарантувати високу якість навчально-виховного процесу або вирішення тих педагогічних завдань, які закладені в педагогічну технологію. Методики часто не гарантують належної якості». Однак не заперечується, що методика може бути доведена до рівня технології [7, с. 10].

С. У. Гончаренко підкреслює, що термін «технологія», на відміну від терміна «методика», відображає не просто передавання інформації, а процес навчання. Це особливо важливо для характеристики сучасних тенденцій в педагогіці [5, с. 11]. Аналізуючи шляхи вдосконалення термінології методичної науки вчений зазначає наявність двох тенденцій. Перша полягає у розширенні змісту поняття «методика навчання», а друга – у введенні більш змістовного й адекватного навчальному процесу терміну «технологія навчання», або «конкретна дидактика». Ми поділяємо точку зору дослідника, що «найбільш розумно в процесі розвитку науки поєднати обидва ці шляхи» [5, с. 12]. На думку Г. К. Селевка, педагогічна технологія розвивається у напрямку пошуку найбільш раціональних шляхів навчання, як система регуляторів, способів та принципів, які забезпечують реальний процес навчання [11].

Метою даної статті є обґрунтувати і проаналізувати запропоновану технологію формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІКТ у професійній діяльності.

Виходячи з мети ми поставили перед собою ряд завдань: 1. Здійснити аналіз наукової літератури з проблеми визначення змісту та структури педагогічної технології. 2. Визначити зміст і структуру технології формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до використання ІКТ у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Отже, на основі аналізу вищевказаних досліджень

під технологією формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІКТ у професійній діяльності ми розуміємо системний метод створення, застосування та визначення процесу навчання, що передбачає функціонування особистісних, інструментальних, методологічних засобів спрямованих на вмотивоване, діяльнісне оволодіння знаннями, вміннями та навичками ефективного використання ІКТ у професійній діяльності. Це комплекс взаємопов'язаних компонентів, які забезпечують безперервний цілеспрямований і послідовний вплив на майбутніх учителів з метою формування в них особистісних та професійних якостей які дозволяють ефективно та творчо використовувати ІКТ у професійній діяльності.

Концептуальну основу технології формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІКТ складає діяльнісний та особистісно-спрямований підходи навчання. В основу технології ми поклали психологічну теорію С. Л. Рубінштейна про закономірності розвитку розумової діяльності. Зазначена технологія характеризується швидким та гнучким зворотнім зв'язком який забезпечується високими технічними можливостям ІКТ та належним дидактичним і психолого-педагогічним рівнем програмного забезпечення. Зворотній зв'язок забезпечується як між викладачем та студентом, так і між студентом та технологією, який має навчальну, корегувальну, діагностичну, розвивальну функції, функцію попередження помилок, мотиваційну та оцінно-рефлексивну функції. До основних характеристик технології ми також відносимо високу інформативність, оптимальність, гарантованість досягнень запланованого результату, можливість створення, розширення, зміни комунікативного середовища та комунікативних ситуацій, інтерактивність, гнучкість та адаптивність до індивідуальних психолого-педагогічних особливостей майбутнього педагога, відтворюваність. У технології також передбачено підвищення об'єктивності оцінки результатів навчання.

Зміст технології формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до використання ІКТ у професійній діяльності ми визначаємо виходячи із структури готовності до такої діяльності. Вона складається з мотиваційного, інформаційно-пізнавального, операційно-діяльнісного, емоційно-вольового, оцінно-рефлексивного компонентів. Кожен компонент має рівні готовності: початковий або рівень теоретичних знань, середній або рівень психологічного налаштування, достатній або практичний, високий або креативний. До кожного рівня розроблені рівневі критерії. [3, с. 47-50].

Визначення структурних компонентів зазначеної готовності, та здійснений нами системний аналіз педагогічних можливостей використання ІКТ у навчанні іноземних мов дозволив виділити педагогічні умови, що на нашу думку сприяють формуванню

готовності майбутніх педагогів до такої діяльності. До них ми віднесли: 1. Забезпечення діяльнісного, особистісно-спрямованого підходів у формуванні готовності майбутніх учителів іноземних мов до застосування ІКТ у професійній діяльності. 2. Формування позитивної мотивації майбутнього викладача до свідомого, активного, творчого використання ІКТ у навчанні іноземних мов. 3. Формування і постійний розвиток бази теоретичних знань з ІКТ, їх інформаційно-комунікаційних, психолого-педагогічних та дидактичних можливостей використання у навчанні іноземних мов. 4. Постійне удосконалення операційно-діяльнісних умінь та навичок роботи у інформаційно-комунікаційному середовищі, вміння переносити психолого-педагогічні та дидактичні знання у практичну діяльність. 5. Включення розгляду ІКТ у навчальні програми з наступних дисциплін: психології, педагогіки, методики, практики іноземної мови, технічних засобів навчання для підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Забезпечити виконання вищезгаданих педагогічних умов, на нашу думку, повинно спеціально створене розвиваюче навчальне середовище. Таким специфічним середовищем є технологія формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІКТ у професійній діяльності. Нами були сформовані навчальні модулі, згідно з структурними компонентами готовності, виділено сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують кожен модуль, розроблені форми роботи, відпрацьована схема модульного формування готовності учителів іноземних мов до застосування ІКТ у професійній діяльності [4, с. 268-270]. Оскільки технологія формування готовності до використання ІКТ ґрунтується на теорії розвиваючого навчання, ми виділили чотири рівні використання ІКТ. Вони знайшли відображення у стратегіях використання можливостей ІКТ у навчанні іноземних мов. Перша стратегія – це використання готових дидактичних засобів. Друга – розробка і використання власних дидактичних матеріалів згідно цілей навчання і можливостей ІКТ. Третя – розробка і впровадження дидактичних структур (сценаріїв занять, власних локальних методик, конкретних тем). Четверта стратегія, перспективна, полягає у розробці, виборі методики навчання іноземних мов з використанням ІКТ і створенні власної відповідної програми реалізації цієї методики. До формуючих аспектів технології ми віднесли: мотиваційний аспект, рефлексивний, дидактичний та аспект поетапного формування розумової діяльності, аспект розвитку інформаційно-комунікаційної грамотності, інформаційно-пізнавальний аспект. Розглянемо динаміку формування виділених аспектів за обраними стратегіями.

Перша стратегія. Використання готових програмних засобів та технічних ресурсів передбачає володіння вміннями та навичками роботи з програмними

продуктами ринку освітніх послуг та основними технічними засобами призначеними для пізнавальної, навчальної, допоміжної діяльності. Пізнавальна діяльність ґрунтується на пошуку, вивченні та обробці інформації про ІКТ, їх зміст, структуру, вивчення досвіду ефективного їх використання педагогами новаторами, тощо. Навчальна діяльність передбачає ознайомлення майбутніх викладачів з основними різновидами та класифікаціями програмних продуктів за метою, видами мовленнєвої діяльності, за призначенням. Передбачається огляд та дидактичний і педагогічний аналіз основного банку таких продуктів. До допоміжної діяльності відноситься ознайомлення з програмами, що дозволяють документувати навчальний процес, вести банк даних навчальних досягнень.

На рівні першої стратегії формується бажання дізнатись про ІКТ, проявляється інтерес, цікавість до роботи з програмними продуктами, основними технічними засобами ІКТ. Фактично це рівень набуття теоретичних знань з використання ІКТ у професійній діяльності майбутнього педагога. На цьому етапі мотивація створюється за рахунок потреби в оволодінні іноземною мовою, в потребі організації та здійсненні ефективного навчання. Мотивація стимулюється переважно за рахунок зовнішніх впливів самої ІКТ, а саме: активного, динамічного характеру програмних продуктів, захоплюючих інтерфейсів, яскравості, незвичності і різноманітності наданої на екрані навчальної інформації, мультимедійності, наявності аудіо та відео інформації, що підсилює навчальний вплив шляхом залучення слухових та зорових рецепторів сприйняття, можливістю працювати як в індивідуальному режимі так і організувати цікаву аудиторну, колективну роботу. Перший рівень характеризується відчуттям майбутніми учителями актуальності, сучасності та ефективності роботи з ІКТ.

Друга стратегія передбачає розробку і використання власних дидактичних матеріалів згідно цілей навчання і можливостей ІКТ. Цей рівень характеризується стійким бажанням майбутніх учителів використовувати ІКТ у своїй діяльності. Майбутній педагог починає відчувати можливості реалізації ІКТ у професійній діяльності, бачить перспективу, реалізацію своїх особистих умінь, бажань, смаку, уподобань, професійних поглядів у використанні ІКТ. З'являється потреба проявити свої фахові та особистісні здібності у пошуку, аналізі, виборі навчальної інформації для організації роботи з використанням ІКТ. Аналіз і вибір здійснюється в залежності від мети: формування лексичних, граматичних, фонетичних понять, формування навичок у лексичних, граматичних вправах, розробка вправ для навчання читання, письма, говоріння. Пізнавальна діяльність майбутнього педагога на цьому етапі розширюється за рахунок необхідності пошуку інформаційно-довідкового забезпечення своєї діяльності, виходячи з потреб розробити дидактичне забезпечення

для формування різних навичок та вмінь у різноманітних вправах. На цьому етапі формуються знання з організації та функціонування зворотнього зв'язку у ІКТ, види контролю, види вправ, шляхи їх організації, можливість передбачення результату навчання. Підвищується вплив зовнішньої мотивації за рахунок розширення пізнавальної та навчальної діяльності за допомогою ІКТ, у майбутнього вчителя з'являється зацікавленість в результатах виконання поставлених перед собою завдань і відповідальність за його виконання, з'являються внутрішні мотиви, що спонукають самовдосконалюватись, прагнути до кращих результатів. Відмічається прагнення до удосконалення запропонованого алгоритму вправи, самореалізації та самовдосконалення. Стратегія передбачає бачення та аналіз своїх помилок чи невдач.

Третя стратегія передбачає розробку і впровадження дидактичних структур. Під дидактичною структурою розуміємо сценарій заняття, розробку конкретної теми, локальної методики з використанням ІКТ. На цьому етапі формуються поняття інформаційно-комунікаційного середовища, розглядаються шляхи створення та застосування комунікативних ситуацій, аналізуються алгоритми побудови занять за допомогою ІКТ в залежності від цілей та етапу навчання, вивчається класифікація навчальних впливів в ІКТ, класифікація мультимедійних впливів, розглядаються психолого-педагогічні впливи на навчальну діяльність за допомогою ІКТ. Етап передбачає активну пізнавальну роботу майбутнього вчителя. Вона проявляється у пошуку інформації засобами Інтернету, звернення до електронних видань, довідкових та експертних систем, банків даних. Розвиток майбутнього вчителя на цьому етапі передбачає приріст внутрішніх стимулів, що спонукають до самореалізації та самовдосконалення у роботі з ІКТ. Такий процес здійснюється за рахунок розширення знань та операційних умінь майбутнього педагога у використанні ІКТ у професійній діяльності, відчуття задоволення від отриманих результатів, та успіху в самореалізації. Цей етап передбачає формування критичного ставлення до своєї діяльності, практичні вміння та навички репродуктивно-творчого характеру.

Четверта стратегія, перспективна, передбачає розробку та впровадження пілотних проектів методики навчання іноземних мов з використанням ІКТ і створенні власної відповідної програми реалізації цієї методики. Такий вид роботи потребує допомоги викладача та програміста. Розробляти проекти можуть у гуртках, у формі курсових та дипломних робіт. Цей етап передбачає достатній та високий рівень сформованості знань, умінь та навичок роботи майбутніх учителів з використанням ІКТ у професійній діяльності. Стратегія передбачає формування понять про види та алгоритми сценаріїв автоматизованих навчальних курсів та програм, технологію їх розробки, методичні та психолого-педагогічні вимоги до їх створення та

використання, аналіз організації навчальної діяльності різними технічними засобами ІКТ. На цьому етапі розвиваються творчі, креативні, особисті та педагогічні якості майбутнього педагога, передбачається підвищена активність у нестандартному поєднанні інформаційно-дидактичних та комунікаційних складових технології. Також знаходить розвиток ініціативність, самостійність, самокритичність, здатність прогнозувати результат, підвищується увага, швидкість включення у роботу. Етап передбачає такий розвиток рефлексії майбутнього педагога, який забезпечує аналіз і корекцію дослідження, адекватну постановку мети і завдань.

Висновки. Отже, технологія формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІКТ у професійній діяльності є комплексною системою цілеспрямованих дій. Вони спрямовані на одночасний розвиток як фахових знань, умінь та навичок так і особистості майбутнього педагога, який реалізує свої знання, здібності, прагнення. Технологія передбачає поетапне формування кожного з виділених аспектів. Оскільки науково-педагогічний пошук як діяльність є цілеспрямованою системою поетапного розгляду та вивчення, до перехід до наступного етапу, стратегії, відбувається з урахуванням аналізу попереднього. Це дає змогу прослідкувати розвиток особистості майбутнього педагога, та поступово сформувати в майбутніх учителів іноземних мов інформаційно-комунікаційну грамотність, дидактичну, психолого-педагогічну компетентність використання ІКТ у професійній діяльності, обізнаність з технічними можливостями, а особливо, максимально ефективним використання всіх можливостей навчального впливу, що можна створити за допомогою ІКТ. Поетапна структура технології надає можливість ефективного розвитку рефлексії майбутнього педагога. Він вчиться розуміти, аналізувати, осмислювати проблеми, суперечності, що виникають у процесі підготовки до використання ІКТ, а також вчиться їх розв'язувати, усувати. Так, майбутній вчитель вчиться не тільки критично та аналітично мислити, а й отримує можливість перебудовувати і розвивати свою проектно-конструктивну діяльність за допомогою ІКТ.

Список використаних джерел

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник / А. М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для майбутніх учителів навчальних закладів / О. І. Вишневський. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.
3. Гавриленко О. М. Готовність майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності / О.

М. Гавриленко // Наукові записки. – Випуск 87. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – 200 с.

4. Гавриленко О. М. Модульне формування готовності майбутніх вчителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності / О. М. Гавриленко // Методика викладання природничих дисциплін у вищій і середній школі: міжнар. наук-практич. конф., 25-26 черв, 2009 р.: тези доп. – Полтава: Аструя, 2009. – 416 с.

5. Гончаренко С. У. Методика як наука / С. У. Гончаренко. – Хмельницький: Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.

6. Гринькова М. В. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект) / М. В. Гринькова. – Харків: Основа, 1998. – 300 с.

7. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / [авт-уклад. Наволокова Н. П.]. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).

8. Кушнір В. А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект [монографія] / В. А. Кушнір. – Кіровоград: Видавничий центр КДПУ, 2001. – 348 с.

9. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. / [Гончаренко С. У., Олійник П. М., Федорченко В. К. та ін.]; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К.: Вища шк., 2003. – 323 с.

10. Пуляк О. В. Дидактичні засади професійної підготовки вчителів природничих дисциплін з безпеки життєдіяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Пуляк. – Кіровоград, 2006. – 193 с.

11. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: [учеб. пособ.] / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

12. Чайка В. Основи дидактики: Тексти лекцій і завдання для самоконтролю: навч. посібник [для студ. вищ. пед. закл.] / В. Чайка. – Тернопіль: Астон, 2002. – 244 с.

ТЕХНОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Гавриленко О.Н.

Аннотация

Статья посвящена проблеме технологии формирования готовности будущих учителей иностранных языков к использованию информационно-коммуникационных технологий в профессиональной деятельности. Цель данной статьи – обосновать и

проанализировать предложенную технологию. Актуальность исследования заключается в необходимости подготовки конкурентноспособного специалиста, в условиях современной образовательной информационной среды. В статье рассматривается сущность технологии формирования готовности к упомянутой деятельности, выделены ее стратегии, аспекты и уровни, определены функции обратной связи, проанализированы основные характеристики. В исследовании определены педагогические условия, которые обеспечивают эффективность технологии формирования готовности к использованию информационно-коммуникационных технологий будущими учителями.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, готовность, стратегии, аспекты формирования.

THE READINESS FORMING TECHNOLOGY FOR THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES BY FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES

Havrylenko O.M.

Resume

The article is devoted to the problem of readiness forming technology for the use of information and communication technologies by future teachers of English at the professional activity. The aim of this article is to ground and analyze suggested technology. The actuality of the research is caused by the necessity to train competitive specialist under the conditions of modern educational information environment. The essence of technology for readiness forming of mentioned activity is considered in the article, the strategies, aspects and levels are underlined, the functions of feedback are denoted as well as the main characteristics are analyzed. Pedagogic conditions which ensure the effectiveness of readiness forming technology for the use of information and communication technologies by future teachers are denoted.

Keywords: information and communication technologies, readiness, strategy, aspects of forming.